

טל גפני, "חלב שיבולת נשפך כמו מים"

"בימי ההפוגה חשבתי לעצמי שאפשר להקפיא את המצב [...]. הימים היו שטופי שמש, בתי הקפה היו מלאים, חלב שיבולת שועל נמזג כמים... היה נדמה לי שאנשים מעדיפים לחזור לחיים, גם אם החיים האלה מתקיימים על אדמה רעועה מאי פעם" (מתוך: עפרי אילני, "עצמנו עיניים מול המציאות הכואבת. אולי זה בדיוק מה שרצינו", הארץ 6.12.23).

המאמר של עפרי אילני, המתאר את חיי השגרה בתל אביב על רקע הקושי הקיומי בזמן מלחמה עקובה מדם, היה נקודת מוצא לתהליך העבודה של טל גפני על התערוכה. מכאן גם שם התערוכה, שמעלה לתודעה שפע דימויים נזליים גופניים בהקשרים שונים, ביניהם: דמעות, חלב, מים ודם. ביטויים כמו "לא בוכים על חלב שנשפך", או הפסוק התנ"כי: "שפכו דמם כמים סביבות ירושלם ואין קובר" (תהילים עט ג) מתפרקים לנוכח המפגש עם החלב המלאכותי "המקודש" של ההווה הפרוגרסיבית - חלב שיבולת שועל.

העבודות בתערוכה - ציורים בצבעי פנדה על נייר והצבה בחלל - נוצרו בשנתיים האחרונות והן מונעות מהקונפליקט המלווה את החיים בשגרת המלחמה והרגשות שהיא מעלה: הכעס, הזעזוע והצער על זוועות המלחמה, לצד הכורח להמשיך בחיי היומיום והתשוקה ליצור. בעבודותיה מטפלת גפני בדימויים ובסמלים מעולמות שלכאורה אין קשר ביניהם, ומשתמשת באמצעים פלסטיים ומילוליים המבקשים פיענוח: לדוגמה, שימוש ברדי מייד (כוסות חד-פעמיות, מחשב, שולחנות וכו'), לצד אובייקטים פיסוליים. השימוש במשטחים דקיקים כמו פורמייקה, קרטון צבוע, או לוח כיתה (שיש להם כמה פונקציות במקביל) הוא חלק מהשפה האמנותית ורשת ההקשרים האמנותיים שלה.

ההצבה בחלל הלובי הפונה לרחוב מדמה מעין בית קפה משובש: שישה שולחנות בעלי רגל מרכזית שחורה מעוטרת, ועליהם מוצב פסל או מיצב מוקטן, מנותק ועצמאי. הרגל האחת מספקת יציבות ביחס לרצפה, אך המשטח המונח עליה מאבד אחיזה ונוטה על צידו.

פסל-השולחן מחסום כתיבה / חלב שיבולת שועל נשפך כמו מים, מתאר תוצאה של "אסון" כביכול, כשהשולחן נוטה ליפול, סצנה המתייחסת לפרספקטיבה ציורית מעוותת בהשראת הציור *חולה אהבה* (1916) של ג'ורג' גרוס (Grosz). הציור מתאר בית קפה ובו דמותו של האמן בפרופיל, כלב שוכב על רצפה ושולחן עמוס פרטים. ההשטחה בציור מעצימה את הגרפיות ואת תחושת הדיסאוריינטציה. על השולחן של גפני ניצבת כוס כחולה הפוכה, שצורתה חצי כדור, והקפה "ההפוך" נשפך על גבי המקלדת של מחשב נייד המציג מסך ריק של מעבד תמלילים וסמן כתיבה מהבהב הממתין לפעולת ההקלדה.

חצי הכדור מופיע גם כגג המבנה בעבודה *מַקָּמְךָ* שם הפכה פלטת הפורמייקה דמוית השיש של השולחן למודל של קבר שייח/צדיק ולצידו תלויה על הקיר משקפת חסומה עשויה כוסות חד-פעמיים בעלי מכסה. המשקפת, *אובייקטיביות חדשה* (שם המתייחס גם לאסכולת "האובייקטיביות החדשה" שגרוס משתייך אליה), שלא ניתן לראות דרכה, מזכירה גם את שם המאמר של אילני "עצמנו עיניים מול המציאות הכואבת. אולי זה בדיוק מה שרצינו". בשולחן נוסף *לשכה אפלה* תיבת קלפי מחליפה את מדף השולחן והצבע הכחול שלה זהה לצבע כיפת הקבר וספל הקפה. במקום סמל המדינה יש בתיבה חור, מבעדו נגלית קונכיית נאוטילוס, מעין קוביית-ים מקרטון, המזכירה את הכלב מצירו של גרוס, ושמה שולח לעולמות ספרותיים וצבאיים (שם הצוללת מספרו של ז'ול ורן).

בפסל השולחן לשכה אפלה 2 רגל השולחן מדמה חצובה של מצלמת נקב (קמרה אובסקורה) העשויה פחית קפה "האג" נטול קפאין. החור-לב במרכזו של הסמל הוא חלק מהלוגו של קפה "האג" – ששולח הן למילה חיבוק באנגלית, והן לבית הדין הבינלאומי בהאג.

בשולחן השישי סמול טוק חקוקה על משטח פורמייקה המילה "אמת" בפונט של פתק מפלגה בקלפי. השימוש במילה "אמת", המשקפת החסומה במכסי כוסות, או מצלמת הנקב העשויה מפחית קפה האג, מציפים באירוניה שיבושים בתפיסת המציאות, המתקשרים לעצימת העיניים והתעלמות ממצב המדינה והמלחמה.

הציורים של גפני מרחיבים את ההצבה התלת-ממדית ומציגים משטחים דחוסים, אינטנסיביים וצבעוניים, ודימויים שחלקם נלקחו מהעיתונות ומרשתות חברתיות. לצד שני ציורי המחוזה לציור של גרוס – המתאר את חיי הבורגנות המנותקים (Grosz Fatigue) – מופיע הציור נאמן למקור. זוהי מחווה לציור של יונתן חצור, לוחם קרבי שנהרג בעזה. בתצלום שהתפרסם נראה חצור מצייר על לוח כיתה את הבלב שלו, זמן קצר לפני שנהרג. גם כאן, החיבור בין משטח הלוח שהועתק למשטח הנייר מייצר מופע המשבש את תפיסת המציאות ("נאמן למקור") – גלגולו של הדימוי מהלוח אל התצלום, לעיתון, לרשת החברתית ועד לגילומו בציור של גפני.

גפני מתייחסת בתערוכה לעולם בתי הקפה בציוריהם של ג'ורג' גרוס ואוטו דיקס (Dix), שפעלו בתקופת רפובליקת ויימר: בתי הקפה כמקום מפגש בין דמויות מעולמות שונים, מרחב דמוקרטי המפגיש תרבות גבוהה ונאורות לצד ייאוש, טראומת מלחמת העולם הראשונה והפחד מהעתיד. גפני מאמצת את הארעיות המשתקפת בציור של גרוס – את ההשטחה כמוטיב סימבולי גם במרחב התלת-ממדי שהיא יוצרת. המעטפת לובשת ממד מטפורי – "אין בתוכן אלא מה שמגולם בקליפה".*

*גלעד בראלי, "אמונה ומצוות – אין בתוכן אלא מה שמגולם בקליפה", בתוך ישעיהו ליבוביץ: בין שמרנות לרדיקליות – דיונים במשנתו, הוצאת מכון ון ליר, הקיבוץ המאוחד, 2007.

אורית מור

נובמבר 2025